

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

БРАЙЛОВСЬКА Алла Ігорівна

УДК 343.62

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ НЕНАЛЕЖНОГО
ВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ ЩОДО ОХОРОНИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я
ДІТЕЙ**

Спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-
виконавче право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

Науковий керівник

кандидат юридичних наук, доцент
МИРОШНИЧЕНКО Наталія Анатоліївна,
Національний університет «Одеська юридична академія», професор кафедри кримінального права, Заслужений юрист України

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
НАВРОЦЬКИЙ В'ячеслав Олександрович,
Львівський державний університет внутрішніх справ, декан юридичного факультету;

кандидат юридичних наук, доцент
ПЛУЖНИК Олена Іванівна,
Одеський державний університет внутрішніх справ, доцент кафедри кримінального права та кримінології

Захист відбудеться «___» березня 2012 р. о _____ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.01 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська,
Автореферат розісланий «___» лютого 2012 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.Р. Біла-Тіунова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Суспільство потребує закріплення тих видів соціальних відносин, які спрямовані на задоволення нагальних потреб, шляхом створення системи статусів, ролей та санкцій. У контексті цього можна зазначити, що закріплення у спеціальній статті КК України відповідальності за невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей відбулося також через необхідність у державі підвищеного захисту дітей. Існування зазначеної потреби підтверджують такі соціальні фактори.

Для України характерним є старіння населення. Актуальність розгляду обраної теми підтверджується відомостями і про стан здоров'я дітей в Україні. За даними статистики, в Україні майже на 4% зріс рівень захворюваності серед неповнолітніх. Аналіз стану здоров'я вихованців будинків дитини свідчить, що тільки 1,5% із загальної їх кількості можна віднести до здорових. Отже, високий показник захворюваності при відносно невеликому відсотку дітей у суспільстві підкреслює важливість правової охорони дитинства, зокрема життя і здоров'я неповнолітніх, вказує на наявність високої соціальної зацікавленості у збільшенні кількості здорових дітей, збереженні їхнього життя.

При визначенні актуальності питання захисту дітей важливим показником є також наявність в Україні великої кількості дитячих будинків, притулків і шкіл-інтернатів. Враховуючи викладене, можна дійти висновку, що діти-сироти і діти, що залишилися без турботи батьків, перебувають у цілковитій залежності від представників адміністрації або педагогічного персоналу, внаслідок чого невиконання чи неналежне виконання ними обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей може призвести як до завдання фізичних ушкоджень, так і до смерті дитини.

У зв'язку із цим, важливим є подолання зазначених негативних явищ, що зумовлює актуалізацію кримінально-правових заходів протидії невиконанню чи неналежному виконанню обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей.

Кримінально-правовим проблемам охорони життя та здоров'я дітей присвячено значну кількість наукових робіт. Суттєвий внесок у розвиток теоретичних уявлень та в удосконалення правозастосування щодо поставленої проблематики внесли такі науковці як О.М. Балакірєва, А. М. Белякова, А. О. Бесєдіна, В.І. Борисов, С.А. Вегера, В.В. Вітвицька, Л.С. Волинець, В.О. Глушков, І.К. Городецька, Т. В. Гришко, Г. М. Даниленко, Т.А. Денисова, В. Д. Єрмаков, І. В. Жилінкова, М.Г. Заславська, В.О. Іващенко, Д. С. Карьов, Л. В. Кевлова, С.Г. Киренко, Ю. О. Костенкова, Н. М. Крестовська, Л. О. Кузмічова, Г.В. Лактіонова, А.В. Ландіна, Г. М. Міньковський, Г. Г. Мошак, В. О. Навроцький, О. М. Нечаєва, В. С. Орлова, О.П. Петрашук, Н.В. Плахотнюк, Б. П. Пузанова, Р.Д. Риндзюнський, О.П. Рябчинська, В. І. Селіверстова, В. С. Тадевосян, І. О. Фесенко, С. Н. Шаховська, Н.В. Шость, Р. Т. Шуба, Н.С. Юзікова та ін.

Однак, незважаючи на наявність великої кількості наукових праць щодо питань захисту життя та здоров'я дітей, актуальність роботи обумовлена й тим, що до теперішнього часу залишаються дискусійними питання розмежування суміжних складів злочинів із діянням, передбаченим ст. 137 КК. Крім того, в указаній кримінально-правовій нормі містяться оціночні поняття, які по-різному тлумачаться, що призводить до наявності великого проценту помилок у матеріалах практики при відносно низькому показнику порушених кримінальних справ за ст. 137 КК. Крім того, аналіз даних Департаменту інформаційних технологій МВС України щодо кількості порушених кримінальних справ за неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей у період з 2001 р. по 2011 р. свідчить про зростання фактів вчинення вказаних злочинів. Отже, виходячи із зазначеного, можна окреслити перспективи подальшого розвитку у напрямку захисту життя та здоров'я дітей, а саме – розробку найбільш досконалого формулювання та тлумачення ст. 137 КК.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Положення, викладені в дисертації, ґрунтуються на напрямках окремих положень Указа Президента України «Про додаткові заходи щодо забезпечення виконання Національної програми «Діти України» від 24 січня 2001 р. № 42/2001, Концепції Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, схваленої Законом України № 228-IV від 21.11.2002 р., Закону України «Про охорону дитинства», прийнятого Верховною Радою України 26 квітня 2001 р. № 2402-III, Закону України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей», прийнятого Верховною Радою України 02 червня 2005р. № 2623-IV, Указу Президента України «Про питання щодо забезпечення реалізації прав дітей в Україні» від 16 грудня 2011 р. № 1163/2011.

Роботу виконано відповідно до плану наукових досліджень кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» «Тенденції та перспективи розвитку кримінального права України» на 2006–2010 рр., який є складовою частиною наукового дослідження Національного університету «Одеська юридична академія» за темою «Традиції та новації в сучасній українській державності і правовому житті» (державний реєстраційний номер 0106U004970) та за темою «Механізм кримінально-правового впливу в умовах сталого розвитку» (2011–2015 рр.).

Тему дослідження затверджено та уточнено рішеннями Вченої ради Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 2 від 28.10.2008 р. та протокол № 5 від 14.07. 2011 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є аналіз проблем, пов'язаних із кримінально-правовою кваліфікацією невиконання чи неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей, формування на цій основі науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення кримінально-правової охорони дітей від злочину, передбаченого ст. 137 КК України.

Для досягнення поставленої мети визначено такі основні завдання:

дослідити еволюцію становлення законодавства про захист життя та здоров'я дітей на міжнародному та національному рівнях;

з'ясувати соціальну обумовленість кримінальної відповідальності за невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей;

визначити родовий, видовий та безпосередній об'єкти неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей;

визначити зміст об'єктивних та суб'єктивних ознак невиконання чи неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей;

виявити кримінально-правовий зміст поняття «невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей» та діянь, які ним охоплюються;

дослідити проблемні питання при кваліфікації діяння, передбаченого ст. 137 КК, у тому числі здійснити відмежування цього злочину від суміжних посягань;

дослідити можливі зміни в регламентації відповідальності за невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей та визначити їх позитивні та негативні сторони.

Об'єктом дослідження є злочинна діяльність щодо невиконання чи неналежного виконання обов'язків відповідних суб'єктів у сфері забезпечення охорони життя та здоров'я дітей.

Предметом дослідження є кримінально-правова кваліфікація неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей.

Методи дослідження. Під час дослідження застосовувалися такі методи: історичний – було використано при вивченні історичних аспектів та генезису правових норм, що передбачають кримінальну відповідальність за невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей (п. 1.1.); формально-догматичний – служив для аналізу ст. 137 КК України з погляду на конструювання диспозиції норми, сприяв виявленню недоліків у її побудові та формулюванні пропозицій щодо їх усунення (п. 2.2.); метод юридичної герменевтики використовувався для розуміння і тлумачення суті законодавчого тексту, а також для визначення прийомів його формулювання і сприйняття (п.п. 2.1., 3.2.), статистичний метод – використано при вивченні кримінальних справ, порушених за ст. 137 КК України, що дало змогу отримати дані стосовно поширення цього злочину на території України, про осіб, які вчинили цей злочин (п.п. 1.2., 3.1.); соціологічний метод – використано при дослідженні соціальних явищ та процесів, які призводять до вчинення невиконання чи неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей (п. 1.2.).

Емпіричну базу дослідження становлять: 1) результати анкетування 100 практичних працівників ОВС України в Одеській, Кіровоградській, Миколаївській та Херсонській областях щодо питань ефективності застосування кримінально-правової норми про відповідальність за невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей, а також щодо проблемних питань кваліфікації під час порушення та розслідування кримінальних справ, передбачених ст. 137 КК; 2) матеріали 260 кримінальних справ, розглянутих судами України за період з 2001 р. по 2011 р.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні нових теоретичних висновків, уточненні змісту окремих понять та термінів, які мають значення для науки кримінального права та практики застосування ст. 137 КК України і виносяться на захист, зокрема:

уперше:

науково обґрунтовано необхідність доповнити обсяг функцій щодо охорони життя і здоров'я неповнолітніх функціями, що впливають із трудових та інших договірних зобов'язань з метою охоплення всіх сфер діяльності зобов'язаних осіб;

обґрунтовано необхідність установлення у ст. 137 КК України відповідальності за невиконання чи неналежне виконання функцій щодо охорони життя та здоров'я дітей, якщо воно призвело до появи відхилень у нормальному фізичному, духовному, психосексуальному, моральному, психічному та етичному розвитку неповнолітнього;

визначено соціальний портрет осіб, які вчинили злочин, передбачений ст. 137 КК: у 30% випадків винними є вихователі та вчителі шкіл та ліцеїв; приблизно у 15 % – це вихователі або службові особи дитячих садків, ще 15% – працівники дитячих будинків (інтернатів), у 10% винними є співробітники оздоровчих закладів; до 10% – тренери або інші особи, які організовують дозвілля дітей; 20% – інші особи, наприклад, посадові особи державних органів влади, керівники туристичних груп;

удосконалено:

визначення родового, видового та безпосереднього об'єктів;

поняття моменту початку життя людини, який визначено як момент появи можливості безпосередньо впливати на тіло дитини, яка народжується; поняття моменту початку кримінально-правової охорони життя і здоров'я дитини від неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я – з моменту народження живої дитини, тобто повне її відділення від тіла матері;

поняття істотної шкоди (істотною шкодою для здоров'я у ч. 1 ст. 137 КК є наслідки у вигляді середньої тяжкості і легких тілесних ушкоджень, які викликають короточасний розлад здоров'я чи незначну стійку втрату працездатності, а також відхилення у нормальному духовному, моральному, фізичному, психосексуальному, етичному, психічному розвитку дитини) та тяжких наслідків (тяжкими наслідками у складі злочину, передбаченому ч. 2 ст. 137 КК, є тяжка хвороба, середньої тяжкості тілесні ушкодження, спричинені більше, ніж двом дітям, легкі тілесні ушкодження, які можуть викликати короточасний розлад здоров'я чи незначну стійку втрату працездатності, більш, ніж у десяти дітей, тяжкі тілесні ушкодження або завдання безповоротної шкоди нормальному духовному, моральному, фізичному, психосексуальному, етичному, психічному розвитку дитини, зараження невиліковними хворобами, самогубство);

визначення специфіки суб'єктивної сторони діяння, передбаченого ст. 137 КК, а саме – обґрунтовано, що суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 137 КК, може мати вираження в необережній формі вини, а саме – у виді

злочинної недбалості або злочинної самовпевненості чи у формі змішаної (складної) вини;

шляхи розмежування невиконання чи неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей (ст. 137 КК України) від інших суміжних злочинів (ст.ст. 135, 139, 140, 166, 271, 367 КК України);

набули подальшого розвитку:

позиція щодо необхідності замінити термін «неповнолітній» на термін «діти» у диспозиції ст. 137 КК, який є більш широким за змістом, що відповідатиме меті кримінально-правової охорони всіх осіб від початку їх життя і до досягнення 18 років (як це вказано у найменуванні ст. 137 КК);

думка щодо необхідності внесення змін до ст. 137 КК шляхом заміни поняття «обов'язки» на поняття «функції» у визначенні «невиконання чи неналежне виконання професійних чи службових обов'язків»;

визнання того, що спричинення легких тілесних ушкоджень, які викликають короточасний розлад здоров'я чи незначну стійку втрату працездатності, у випадку невиконання чи неналежного виконання функцій щодо охорони життя та здоров'я дітей є істотною шкодою;

уявлення щодо розвитку законодавства, яке попереджувало б невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей, шляхом притягнення винних до адміністративної відповідальності, що вимагає внесення поправок до чинних нормативно-правових документів, які регулюють адміністративні та сімейні правовідносини;

позиція щодо проведення відмежування злочину, передбаченого ст. 137 КК від діяння, передбаченого ст. 140 КК, відповідно до якої має враховуватися те, що медичний або фармацевтичний працівник може нести відповідальність за невиконання чи неналежне виконання обов'язків лише за ст. 140 КК.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані у:

науково-дослідницькій сфері – як підґрунтя для подальших кримінально-правових досліджень проблем захисту та охорони життя та здоров'я дітей;

правотворчій діяльності – для подальшого удосконалення підстав кримінальної відповідальності за невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей;

правозастосуванні – для підвищення ефективності та правильності практики застосування ст. 137 КК України;

правовиховній сфері – як засіб підвищення рівня правової культури і правової свідомості населення і працівників правоохоронних органів.

Апробація результатів дисертації. Дисертацію обговорено та схвалено на засіданні кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія».

Положення дисертаційного дослідження доповідалися й обговорювалися на: VI Міжнародній науково-практичній конференції «Від громадянського суспільства – до правової держави. Теорія та практика протидії злочинності» (15 квітня 2011 р., м. Харків), науково-практичній конференції «Взаємодія органів

внутрішніх справ з іншими правоохоронними органами України та громадськістю» (20 травня 2011 рік, м. Одеса), щорічній звітній Міжнародній науковій конференції професорсько-викладацького та аспірантського складу «Правове життя сучасної України» (20 – 21 травня 2011 р., м. Одеса), Всеукраїнських науково-практичних читаннях «Пошук концептуальних засад розбудови правової системи України» (10 – 11 червня 2011 р., м. Львів), Міжнародній науково-практичній конференції «Подальші наслідки реформування законодавства України» (18 – 19 червня 2011 р., м. Одеса), Всеукраїнській конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку української правової системи» (16 липня 2011р., м. Львів), Міжнародній науково-практичній конференції «Особливості розвитку публічного та приватного права в Україні» (29 – 30 вересня 2011р., м. Харків), Всеукраїнській конференції науковців та практиків «Теоретико-практичні механізми розбудови правової держави» (23 – 24 вересня 2011р., м. Львів), Міжнародній науково-практичній конференції «Реформування національного та міжнародного права: перспективи та сьогодення» (29 – 30 вересня 2011р., м. Одеса), Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання сучасної юридичної науки» (05 – 06 жовтня 2011 р., м. Київ), Міжнародній науково-практичній конференції «Роль права у забезпеченні законності та правопорядку» (12 – 13 жовтня, м. Запоріжжя).

Публікації. Основні теоретичні положення, висновки і рекомендації дисертації представлено у 16 одноосібних наукових публікаціях, у тому числі 5 статтях у наукових фахових виданнях, що входять до переліку, затвердженого ВАК України.

Структура дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, які містять шість підрозділів, висновків, п'яти додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 228 сторінок, із них основного тексту – 190 сторінок, додатки – 15 сторінок, список використаних джерел, що містить 298 найменувань, розташований на 23 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовуються актуальність теми дисертаційного дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, характеризуються його методологія та емпірична база, розкриваються наукова новизна і практичне значення одержаних результатів та їх апробація, а також наводиться кількість публікацій.

Перший розділ «Генезис законодавства щодо охорони життя і здоров'я дітей від неналежного виконання обов'язків» складається з двох підрозділів, які присвячено аналізу та загальній характеристиці законодавства з питань неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей.

У **підрозділі 1.1. «Історія розвитку вітчизняного та іноземного законодавства з питання відповідальності за неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей»** здійснено аналіз законодавства та встановлено, що норма кримінального закону, якою безпосередньо охороняється життя і здоров'я неповнолітніх від необережного завдання шкоди та яка формулює відповідальність за невиконання або неналежне

виконання професійних обов'язків щодо охорони життя і здоров'я неповнолітніх, вбачалась ще в Укладенні про покарання кримінальні і виправні 1845 р. За змістом зазначена норма нагадує ст. 137 КК України. У 20-х рр. ХХ ст. було впроваджено ряд правових та організаційних заходів, спрямованих на забезпечення охорони дітей. Однак, разом із тим, негативні соціально-економічні та політичні процеси, що відбувалися в державі, стали новими чинниками, що погіршували рівень життя народу та ускладнювали впровадження державно-правових заходів з охорони дитинства. Кримінальний кодекс УРСР 1960 р., як і попередні кримінальні кодекси, не визнавав сімейних відносин і відносин щодо забезпечення нормального розвитку неповнолітніх окремим, самостійним об'єктом кримінально-правової охорони, а тому і не містив самостійної глави, норми якої передбачали б відповідальність за ці злочини. Але при цьому звертає на себе увагу той факт, що, порівняно з попередніми кримінальними кодексами, КК 1960 р. значно розширив межі кримінально-правового захисту сім'ї та неповнолітніх, що було позитивним моментом. Із прийняттям Кримінального кодексу України 2001 р. система нормативної охорони життя і здоров'я дітей набула відносної цілісності (Кримінальний кодекс 2001 року містить понад 40 складів злочинів, які можуть вчинятися щодо неповнолітніх, тоді як попередній Кодекс налічував не більше 15), все ж таки залишається достатньо питань, які потребують відповідних змін та врегулювання.

У **підрозділі 1.2. «Соціальна обумовленість криміналізації неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей»** обґрунтовано, що криміналізацію діянь, передбачених ст. 137 КК України, обумовлює суспільна небезпечність злочинів проти неповнолітніх, яка насамперед полягає у тому, що злочинні дії спрямовано щодо дитини, яка в силу свого віку не може протидіяти злочинцю. Крім того, неповнолітні – завжди найменш захищені у суспільстві, особливо в країнах, де мають місце кризові процеси. Сьогоднішня ситуація в Україні характеризується соціально-економічною і політичною нестабільністю, зниженням моральних засад, зростанням злочинності і насильства, що особливо загострило проблеми дітей і підлітків. Не зменшуються випадки сирітства, викрадення дітей, продаж їх за кордон, народження дітей неповноцінними. Зростає кількість дітей, що вживають алкоголь та наркотики. Не вдається зупинити зростання правопорушень і злочинів щодо неповнолітніх. Практика свідчить, що існуюча державна система охорони прав дітей у теперешній час не справляється зі своїми обов'язками. Отже, всі перелічені проблеми та урахування демографічних показників, насамперед – невеликої кількості дітей в Україні, обґрунтовують суспільну цінність та важливість тих суспільних відносин, на які спрямовано посягання за ст. 137 КК України, а саме – життя та здоров'я дітей, чим пояснюється введення до Кримінального кодексу України нової норми (ст. 137).

Другий розділ «Об'єктивні ознаки неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей» складається з двох підрозділів, в яких охарактеризовано об'єктивні ознаки злочину, передбаченого ст. 137 КК.

У **підрозділі 2.1. «Об'єкт неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей»** узагальнено та проаналізовано різні позиції науковців щодо розуміння родового, видового та безпосереднього об'єктів злочину, передбаченого ст. 137 КК, оскільки правильне встановлення об'єкта злочину є важливим теоретичним та практичним питанням з огляду на те, що від чіткого визначення об'єкта залежить точне встановлення ознак складу злочину, з'ясування характеру злочину, ступеня його небезпечності для суспільства, правильної кваліфікації та відмежування від інших правопорушень і протиправних дій, оскільки його особливість та властиві йому якості дозволяють якомога повніше розкрити соціально-правовий зміст того чи іншого діяння і його юридичні ознаки. Крім того, обгрунтовано позицію щодо необхідності у назві розділу II Особливої частини Кримінального кодексу використовувати поняття «людина» замість «особа», оскільки за змістом воно поглинає останнє. Мотивовано необхідність установити в Особливій частині Кримінального кодексу момент початку життя людини як момент появи можливості безпосередньо впливати на тіло дитини, яка народжується (шляхом введення примітки до ст. 115 КК). Шляхом внесення доповнення Постанови Пленуму Верховного Суду України від 07 лютого 2003 р. № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» запропоновано уточнити конкретний момент початку кримінально-правової охорони життя і здоров'я дитини від неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я – з моменту народження живої дитини, після повного відділення її від тіла матері. Кінцевий момент кримінально-правової охорони життя дитини співпадає з кінцевим моментом життя особи, тобто з моменту, коли встановлено смерть її мозку (відмирання клітин центральної нервової системи).

Обгрунтовується пропозиція внесення відповідних змін до ст. 137 КК України щодо визначення завдання шкоди не лише здоров'ю, фізичному і психічному розвитку дитини, але і щодо завдання шкоди, яка спричиняє відхилення у нормальному духовному, психосексуальному, психічному, моральному і етичному розвитку дитини.

У диспозиції розглядуваної статті термін «неповнолітній» пропонується замінити на поняття «дитина», що відповідатиме меті кримінально-правової охорони всіх осіб від народження і до досягнення 18 років.

У **підрозділі 2.2. «Об'єктивна сторона неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей»** з метою заповнення прогалини щодо змісту суспільно небезпечного діяння, передбаченого ст. 137 КК, пропонується разом із термінами «невиконання чи неналежне виконання» використовувати і термін «порушення», що повністю охоплювало би випадки суспільно небезпечної поведінки відповідальних за життя і здоров'я дітей осіб. Необхідно внести зміни до ст. 137 КК, замінивши поняття «обов'язки» на поняття «функції». Пропонується уточнити редакцію ст. 137 КК, доповнивши визначення функцій щодо охорони життя і здоров'я неповнолітніх вказівкою на «трудові та інші договірні функції». Істотною шкодою здоров'ю у ч. 1 ст. 137 КК є наслідки у вигляді середньої тяжкості і легких тілесних ушкоджень, які викликають короточасний розлад здоров'я чи незначну стійку втрату працездатності, а також

відхилення у нормальному моральному, фізичному, психосексуальному, етичному, психічному розвитку дитини. Пропонується вважати під тяжкими наслідками у складі злочину, передбаченого ч. 2 ст. 137 КК, середньої тяжкості тілесні ушкодження, спричинені більше, ніж двом дітям, легкі тілесні ушкодження, які викличуть короточасний розлад здоров'я чи незначну стійку втрату працездатності, більш, ніж десяти дітям, тяжкі тілесні ушкодження або завдання безповоротної шкоди фізичному і психічному розвитку дитини, зараження невиліковними хворобами, самогубство.

Невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей, які спричинили відхилення в нормальному моральному, психічному, фізичному, психосексуальному, етичному розвитку дитини, також мають кваліфікуватися за ч. 1 ст. 137 КК України. Вказані відхилення можна встановити лише шляхом проведення медико-психолого-педагогічної експертизи. При цьому у разі безповоротності нанесеної шкоди розвитку дитини, діянню, що його потягло, має кваліфікуватися за ч. 2 ст. 137 КК України. Встановлено, що особливістю причинного зв'язку у злочині, передбаченому ст. 137 КК, є множинність спричиняючих факторів, їх самостійність із точки зору наслідків. Тут порушення правил-застережень є лише одним із факторів, що викликає злочинний результат. Порушення встановлених правил знаходиться у причинному зв'язку із шкодою, якщо воно: передувало виникненню результату, є безпосередньою умовою його настання, викликало реальну можливість настання саме цього результату чи перетворило на дійсність уже існуючу можливість його настання.

Третій розділ «Суб'єктивні ознаки неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей» містить два підрозділи, в яких розглянуто суб'єктивні ознаки діянню, передбаченого ст. 137 КК.

У **підрозділі 3.1. «Суб'єкт неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей»** проаналізовано, що використання законодавцем спеціальних ознак суб'єкта злочину дає можливість, з одного боку, диференціювати кримінальну відповідальність, а з іншого – чітко й однозначно визначати коло потенційних суб'єктів конкретного злочину з метою недопущення притягнення до відповідальності осіб, які такими спеціальними ознаками не володіють. Так, до кола суб'єктів злочину, передбаченого ст. 137 КК, запропоновано відносити службових осіб і працівників відповідних підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності, на яких безпосередньо покладено функції щодо охорони життя та здоров'я дітей, або осіб, на яких покладено аналогічні функції трудовим або іншим договором. На практиці найчастіше (майже у 80% випадків) суб'єктами злочину, передбаченого ст. 137 КК України, є особи, які виконують саме професійні функції, а саме: няні, вихователі, вчителі, тренери, керівники туристичних груп. Запропоновано таку класифікацію суб'єктів злочину, передбаченого ст. 137 КК: службові особи, на яких безпосередньо покладено функції щодо охорони життя та здоров'я дітей, особи, на яких покладено аналогічні функції

цивільно-правовим, трудовим або іншим договором (угодою), та особи, які виконують професійні функції щодо охорони життя та здоров'я дітей.

У підрозділі 3.2. «Суб'єктивна сторона неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей» встановлено, що суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 137 КК, може виражатися в необережній формі вини, а саме – у виді злочинної недбалості або злочинної самовпевненості або у формі змішаної (складної) вини. У разі наявності змішаної вини, психічне ставлення особи до діяння – невиконання або неналежного виконання професійних чи службових обов'язків щодо охорони життя і здоров'я неповнолітніх може виражатися у виді прямого умислу, а ставлення суб'єкта до суспільно небезпечних наслідків неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей характеризується тільки необережною формою вини. У злочині, передбаченому ст. 137 КК, є така факультативна ознака суб'єктивної сторони як мотив, проте його особливістю є те, що він є багатоаспектним, опосередкованим легковажним розрахунком, особистісним змістом вчиненого та характером прояву волі. Так, типовою мотивацією діяння, передбаченого ст. 137 КК, є кар'єризм та ризиково-небезпечний азарт, інтелектуальні, емоційні та фізичні лінощі, небажання обтяжувати себе аналізом ситуації та її можливих наслідків, розрахунок на «авось», прийняття на себе обов'язків, які не відповідають психофізичному стану особи (стрес, втома, вплив хвороби).

ВИСНОВКИ

У роботі здійснено наукове дослідження, спрямоване на розв'язання теоретичних та практичних проблем кримінально-правової кваліфікації неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей, на основі якого отримано ряд цікавих для науки кримінального права результатів, а саме:

1. Аналіз норм міжнародного та зарубіжного законодавства щодо захисту дітей та їх зіставлення з проведеною у 2001 р. криміналізацією діяння – невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей, свідчать про той факт, що Україна виконала зобов'язання щодо внесення змін до законодавства шляхом введення до Кримінального кодексу правових норм, які передбачають кримінальну відповідальність за всі форми можливих необережних злочинів проти життя та здоров'я неповнолітніх.

2. У назві розділу II Особливої частини Кримінального кодексу пропонується використовувати поняття «людина» замість поняття «особа», оскільки воно більш повно відображує зміст цього об'єкта. Моментом початку кримінально-правової охорони життя і здоров'я дитини від неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я вважати момент народження живої дитини, тобто повне відділення її від тіла матері.

3. Дані щодо аналізу об'єкта злочину дають змогу зробити такі висновки: 1) родовим об'єктом цього злочину слід вважати сукупність однорідних суспільних відносин щодо охорони людини; 2) видовим об'єктом злочину, передбаченого ст. 137 КК, є сукупність тотожних суспільних відносин щодо забезпечення охорони життя і здоров'я людини; 3) основним безпосереднім

об'єктом діяння, передбаченого ст. 137 КК, є суспільні відносини щодо забезпечення охорони життя, здоров'я, нормального духовного, психосексуального, етичного, фізичного і психічного розвитку конкретної дитини. Додатковим обов'язковим безпосереднім об'єктом можна вважати суспільну безпеку, суспільні відносини у сфері службової, професійної діяльності з питань охорони життя та здоров'я дітей. Крім того, діяння, передбачене ст. 137 КК, є безпредметним.

4. Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 137 КК, характеризується такими обов'язковими ознаками як діяння, наслідки і причинний зв'язок. Під діянням пропонується розуміти невиконання, неналежне виконання чи порушення функцій, які випливають із законів чи підзаконних актів, із службових, професійних, трудових та інших договірних обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей. Враховуючи специфіку об'єкта вказаного злочину, необхідно відносити до істотної шкоди і легкі тілесні ушкодження, які викликають короточасний розлад здоров'я чи незначну стійку втрату працездатності у дитини. Пропонується існуючу редакцію ст. 137 КК України доповнити вказівкою на наслідки у вигляді шкоди, яка спричиняє відхилення у нормальному духовному, психосексуальному, етичному, фізичному і психічному розвитку дитини. Такий підхід відповідає стану кримінально-правової охорони дітей та судово-слідчої практики в Україні, а також вимогам міжнародно-правових документів. Крім того, 74% опитаних співробітників правоохоронних органів підтримують таку позицію. Особливістю причинного зв'язку у розглядуваному злочині є множинність «спричиняючих» факторів, їх самотійність із точки зору наслідків.

5. Суб'єкт розглядуваного злочину є спеціальним, а саме – фізична осудна особа, яка досягла віку кримінальної відповідальності та виконує покладені відповідно до встановленого порядку функції щодо охорони життя та здоров'я дітей. Пропонується така класифікація суб'єктів злочину, передбачених ст. 137 КК: службові особи, на яких безпосередньо покладено функції щодо охорони життя та здоров'я дітей, особи, на яких покладено аналогічні функції цивільно-правовим, трудовим або іншим договором (угодою), та особи, які виконують професійні функції щодо охорони життя та здоров'я дітей.

6. Суб'єктивна сторона невиконання чи неналежного виконання функцій щодо охорони життя та здоров'я дітей характеризується необережною (у виді злочинної недбалості або злочинної самовпевненості) або змішаною виною. У разі наявності змішаної вини, психічне ставлення особи до діяння, передбаченого ст. 137 КК України, може виражатися у виді прямого умислу, а ставлення суб'єкта до суспільно небезпечних наслідків неналежного виконання функцій щодо охорони життя і здоров'я дітей характеризується тільки необережною формою вини.

Вказаний злочин загалом відноситься до необережних. Окремо слід зазначити, що у разі невиконання чи неналежного виконання функцій щодо охорони життя та здоров'я дітей, якщо особа сподівається уникнути настання суспільно-небезпечних наслідків при розрахунку не на конкретні обставини, а

лише на випадковість, виключатиметься кваліфікація вчиненого за ст. 137 КК, і таке діяння слід кваліфікувати за відповідною статтею як навмисний злочин проти життя та здоров'я потерпілого.

До мотивів розглядуваного діяння найчастіше належать інтелектуальні, емоційні та фізичні лінощі, небажання обтяжувати себе аналізом ситуації та її можливих наслідків, прийняття на себе обов'язків, які не відповідають психофізичному стану особи (стрес, втома, вплив хвороби) або критична ситуація.

7. Щодо співвідношення злочину, передбаченого ст. 137 КК, із діяннями, передбаченими ст. ст. 135, 139, 140, 166, 271, 367 КК України, слід зазначити таке.

Розмежовуючи діяння, передбачене ст. 137 КК, і злочин, указаний у ст. 135 КК, слід зазначити, що безпосередній об'єкт останнього є відмінним від безпосереднього об'єкта у ст. 137 КК, а саме – від суспільних відносин щодо забезпечення охорони життя осіб, які знаходяться у безпорадному стані та неспроможні вжити заходів щодо самозбереження. За суб'єктом також можна розмежовувати діяння, передбачене ст. 135 КК, з діянням, зазначеним у ст. 137 КК. Так, коло суб'єктів злочину у ст. 135 КК, є більш широким, ніж коло суб'єктів неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей. Так, батьки, опікуни, піклувальники не можуть бути суб'єктами злочину, передбаченого ст. 137 КК, проте вони входять до кола суб'єктів діяння, зазначеного у ст. 135 КК, оскільки вони, наприклад, забов'язані піклуватися про малолітніх дітей. Розглядуваний злочин слід відмежовувати від діяння, передбаченого ст. 135 КК, і за суб'єктивною стороною. Так, діяння, передбачене ч. 1 ст. 135 КК, є злочином із формальним складом, який може вчинятися лише з прямим умислом, а діяння, передбачене ст. 137 КК, загалом є необережним.

Щодо питання співвідношення ст. 139 зі ст. 137 і ст. 140 КК України, слід зазначити, що суб'єктивна сторона злочину – ненадання допомоги хворому (ст. 139 КК) полягає лише у прямому умислі, тоді як діяння, передбачені ст. 137 КК та ст. 140 КК, можуть вчинятись як із прямим умислом, так і зі злочинною недбалістю або злочинною самовпевненістю. Під час відмежування злочину, передбаченого ст. 137 КК, від діяння, передбаченого ст. 140 КК, має враховуватися те, що медичний або фармацевтичний працівник може нести відповідальність за невиконання чи неналежне виконання обов'язків лише за ст. 140 КК.

Невиконання або неналежне виконання службовою особою підприємства, установи або організації вимог нормативно-правових актів саме щодо охорони праці неповнолітніх, якщо це завдало шкоди його здоров'ю, має кваліфікуватися за ст. 271 КК. У разі ж невиконання будь-яких інших вимог щодо охорони життя та здоров'я неповнолітніх під час проходження навчально-виробничої практики, діяння слід кваліфікувати за ст. 137 КК. У цьому разі розмежування відбувається за об'єктом.

Окрім того, злочин, передбачений ст. 137 КК, розмежовується з діянням, передбаченим ст. 166 КК, за об'єктом посягання, про що свідчить їх

розташування в окремих розділах Кримінального кодексу. Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 166 КК, характеризується тільки прямим умислом, оскільки у диспозиції статті використано поняття «злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною», що передбачає систематичне невиконання цих обов'язків, чим виключається необережна форма вини у цьому випадку. Діяння, передбачене ст. 137 КК, в цілому є необережним, тобто відмежування проводиться за формою вини, та за суб'єктом.

Норми ст. 367 КК та 137 КК співвідносяться як загальна та спеціальна. Проте, слід окремо зазначити, що ст. 137 КК і ст. 367 КК України конкурують тільки у разі вчинення діяння службовою особою. В іншому разі конкуренція є відсутньою.

8. Таким чином, з урахуванням сказаного, пропонується така редакція ст. 137 КК :

Стаття 137. Невиконання, неналежне виконання або порушення функцій щодо охорони життя та здоров'я дітей

« 1. Невиконання, неналежне виконання або порушення професійних, службових, трудових або інших договірних функцій щодо охорони життя і здоров'я дітей внаслідок недбалого або несумлінного до них ставлення, якщо це завдало істотної шкоди їх здоров'ю, або спричинило відхилення у нормальному духовному, психосексуальному, моральному, етичному, фізичному і психічному розвитку, –

карається штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

2. Ті самі діяння, якщо вони спричинили смерть дитини або інші тяжкі наслідки, –

караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого».

Примітка.

Істотною шкодою здоров'ю у ч. 1 ст. 137 КК є наслідки у вигляді середньої тяжкості і легких тілесних ушкоджень, які викликають короточасний розлад здоров'я чи незначну стійку втрату працездатності, а також відхилення у нормальному духовному, моральному, фізичному, психосексуальному, етичному, психічному розвитку дитини.

Тяжкими наслідками у складі злочину, передбаченому ч. 2 ст. 137 КК, є тяжка хвороба, середньої тяжкості тілесні ушкодження, спричинені більше, ніж двом дітям, легкі тілесні ушкодження, які викликають короточасний розлад здоров'я чи незначну стійку втрату працездатності, більше, ніж у десяти дітей, тяжкі тілесні ушкодження або завдання безповоротної шкоди

нормальному духовному, моральному, фізичному, психосексуальному, етичному, психічному розвитку дитини, зараження невиліковними хворобами, самогубство.

9. Пропонується доповнити Постанову Пленуму Верховного суду України від 07 лютого 2003 р. № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» таким:

«Відхилення у нормальному моральному, фізичному, психосексуальному, етичному, психічному розвитку дитини можна встановити лише шляхом проведення медико-психолого-педагогічної експертизи. При цьому, у разі безповоротності нанесеної шкоди розвитку дитини, діяння, що його потягло, має кваліфікуватися за ч. 2 ст. 137 КК України.

Під безповоротною шкодою слід розуміти такі зміни у нормальному духовному, психосексуальному, моральному, етичному, фізичному і психічному розвитку, які не можна усунути шляхом природної регенерації, без оперативного, медичного або іншого спеціалізованого втручання.

10. Внести до глави 5 (Адміністративні правопорушення в галузі охорони праці і здоров'я населення) або до глави 14 (Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку) Кодексу України про адміністративні правопорушення відповідну статтю, а саме:

(номер статті) Невиконання, неналежне виконання або порушення обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей

«Невиконання, неналежне виконання або порушення професійних, службових, трудових або інших договірних обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей, за відсутності ознак злочину, –

тягне за собою попередження або накладення штрафу від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, –

тягнуть за собою накладення штрафу від двох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

11. На підставі результатів, одержаних у процесі дослідження, пропонуються проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення підстав кримінальної та адміністративної відповідальності за невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей» та рекомендації щодо доповнень положень Постанови Пленуму Верховного Суду України від 07 лютого 2003 р. № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» щодо правильного застосування ст. 137 КК України правоохоронними органами України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Брайловська А.І. Діяння як ознака злочину – невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей / А. І. Брайловська // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. – Вип. 60 / редкол.: С.В. Ківалов (голов. ред.) та ін.; відп. за вип. В.М. Дрьомін. – О. : Юрид. л-ра, 2011. – С. 92 – 100.

2. Брайловська А.І. Причини криміналізації діяння – невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей / А. І. Брайловська // Юридичний вісник Причорномор'я : зб. наук. праць з проблем сучасного права. – № 3 (3). – Ч. 1 / редкол.: М.П. Пихтін (голов. ред.) та ін.; відп. секретар В.М. Демченко. – Херсон. : ХЮІ, 2011. – С. 126 – 139.

3. Брайловська А.І. Суб'єкт злочину – невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей / А. І. Брайловська // Науковий журнал «Південноукраїнський правничий часопис» ОДУВС. – 2011. – № 2. – С. 88 – 89.

4. Брайловська А.І. Об'єкт злочину – невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей / А. І. Брайловська // Юридичний вісник. – 2011. – № 4. – с. 129 – 137.

5. Брайловська А.І. Об'єктивна сторона неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей / А.І. Брайловська // Часопис Академії адвокатури України. – 2011. – № 4 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Chaau/index.html> (0,95 д.а.)

6. Брайловська А.І. Суб'єкт злочину невиконання чи неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей / А. І. Брайловська // Від громадянського суспільства – до правової держави. Теорія та практика протидії злочинності / Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції 15 квітня 2011 р. – Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2011. – С. 23 – 26.

7. Брайловська А.І. Вина як ознака суб'єктивної сторони злочину – невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей / А. І. Брайловська // Взаємодія органів внутрішніх справ з іншими правоохоронними органами України та громадськістю : матеріали наук.-практ. конф. 20 травня 2011 рік. – О. : ОДУВС, 2011. – С. 29 – 31.

8. Брайловська А.І. Об'єкт злочину – невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей / А. І. Брайловська // Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук. конф. професор.-виклад. та аспірант. складу / Відповід. ред. В.М. Дрьомін – Т. 2. – О., 2011. – С. 250 – 252.

9. Брайловська А.І. Соціальні фактори криміналізації невиконання чи неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей / А. І.

Брайловська // Пошук концептуальних засад розбудови правової системи України : зб. Всеукр. наук.-практ. читань (10 – 11 червня 2011 р.) – Львів : Західноукр. організація «Центр правничих ініціатив», 2011. – С. 93 – 95.

10. Брайловська А.І. Особливості суб'єкта злочину – невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей / А. І. Брайловська // Подальші наслідки реформування законодавства України : Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (18 – 19 червня 2011 р.) – О. : ГО «Причорноморська фундація права», 2011. – Ч. 2. – С. 68 – 70.

11. Брайловська А.І. Проблемні питання розмежування діяння, передбаченого ст. 137 КК України, із суміжними складами злочинів / А. І. Брайловська // Сучасний стан та перспективи розвитку української правової системи : матеріали Всеукр. конференції (16 липня 2011р., м. Львів).– Львів : Західноукр. організація «Центр правничих ініціатив», 2011. – Т. 2. – С. 64 – 67.

12. Брайловська А.І. Суб'єктивні ознаки невиконання чи неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей / А. І. Брайловська // Теоретико-практичні механізми розбудови правової держави : зб. Всеукр. конф. науковців та практиків (23 – 24 вересня 2011 р., м. Львів). – Ч. 1. – Львів : Західноукр. організація «Центр правничих ініціатив», 2011. – С. 48 – 50.

13. Брайловська А.І. Практика застосування статті 137 КК України / А. І. Брайловська // Особливості розвитку публічного та приватного права в Україні : зб. Міжнар. наук.-практ. конференції (29 – 30 вересня 2011р., м. Харків). – Т. 2. – Х. : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2011. – С. 12 – 14.

14. Брайловська А.І. Деякі питання суб'єктивної сторони невиконання чи неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей / А. І. Брайловська // Реформування національного та міжнародного права: перспективи та сьогодення : зб. Міжнар. наук.-практ. конференції (29 – 30 вересня 2011 р., м. Одеса). – Ч. 2. – О. : ГО «Причорноморська фундація права», 2011. – С. 85 – 87.

15. Брайловська А.І. Визначення предмета діяння – невиконання чи неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей / А. І. Брайловська // Актуальні питання сучасної юридичної науки : зб. Міжнар. наук.-практ. конф. (05 – 06 жовтня 2011 р.).– К. : Центр правничих наукових досліджень, 2011. – Т. 2. – С. 92 – 93.

16. Брайловська А.І. Істотна шкода як наслідок злочину, передбаченого ст. 137 КК України / А. І. Брайловська // Роль права у забезпеченні законності та правопорядку : матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції (11 – 12 жовтня 2011 р.). – Запоріжжя : Запорізька громадська міська організація «Істина», 2011. – Ч. 2. – С. 75 – 78 .

АНОТАЦІЯ

Брайловська А.І. Кримінально-правова кваліфікація неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2012.

В дисертації визначено родовий, видовий та безпосередній об'єкти неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей та механізм їх порушення. Розкрито поняття моменту початку кримінально-правової охорони життя і здоров'я дитини від неналежного виконання обов'язків щодо їх охорони зобов'язаною особою. Проаналізовано ознаки об'єктивної сторони розглядуваного злочину. Визначено та інтерпретовано ознаки спеціального суб'єкта діяння, передбаченого ст. 137 КК. Виявлено зміст вини особи, зобов'язаної охороняти життя і здоров'я дитини та мотиви злочину.

Уточнено критерії розмежування злочину, передбаченого ст. 137 КК, і діяння, передбаченого ст. 140 КК, у відповідності до чього має враховуватися те, що медичний або фармацевтичний працівник може нести відповідальність за невиконання чи неналежне виконання функцій лише за ст. 140 КК. Невиконання чи неналежне виконання функцій щодо охорони життя та здоров'я дітей слід розмежовувати з діяннями, передбаченими ст. 135 КК та ст. 166 КК, за безпосереднім об'єктом, суб'єктом та суб'єктивною стороною. Норми ст. 367 КК та ст. 137 КК співвідносяться як загальна та спеціальна. Злочин, передбачений ст. 271 КК, відмежовується від розглядуваного діяння за об'єктом посягання.

Окрему увагу приділено необхідності криміналізації завдання шкоди не лише здоров'ю, фізичному і психічному розвитку дитини, але й завдання шкоди, яка спричиняє відхилення у нормальному духовному, психосексуальному, психічному, моральному та етичному розвитку дитини.

Розроблено пропозиції щодо удосконалення законодавства і практики його застосування.

Ключові слова: неповнолітні, діти, охорона життя та здоров'я, об'єктивні ознаки неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей, суб'єктивні ознаки неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей, кваліфікація злочину, розмежування злочинів.

АННОТАЦІЯ

Брайловская А.И. Уголовно-правовая квалификация ненадлежащего исполнения обязанностей по охране жизни и здоровья детей. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2012.

В диссертации определены родовой, видовой и непосредственный объекты ненадлежащего исполнения обязанностей по охране жизни и здоровья детей и

механизм их нарушения. Раскрыто понятие момента начала уголовно-правовой охраны жизни и здоровья ребенка от ненадлежащего исполнения обязанностей по их охране. Проанализированы признаки объективной стороны рассматриваемого преступления. Изучены и интерпретированы признаки специального субъекта деяния, предусмотренного ст. 137 УК.

Осуществлен анализ социального портрета лиц, совершивших преступление, предусмотренное ст. 137 УК.

Определено содержание вины лица обязанного охранять жизнь и здоровье ребенка и мотивы преступления. Определена специфика субъективной стороны деяния, предусмотренного ст. 137 УК, а именно аргументировано, что субъективная сторона указанного преступления может выражаться в неосторожной форме вины в виде преступной небрежности или преступной самонадеянности или же в форме смешанной (сложной) вины. В случаях наличия смешанной вины, психическое отношение лица к деянию – неисполнению или ненадлежащему исполнению обязанностей по охране жизни и здоровья детей может выражаться в виде прямого умысла, а отношение субъекта к общественно опасным последствиям характеризуется только неосторожной формой вины.

Обоснована необходимость криминализации не только причинения вреда здоровью, физическому и психическому развитию ребенка, но и причинения вреда, который приводит к отклонениям в нормальном духовном, психосексуальном, психическом, моральном и этическом развитии ребенка.

Научно обоснована необходимость дополнения функций по охране жизни и здоровья детей функциями, которые вытекают из трудовых и других договорных обязательств с целью охвата всех сфер деятельности субъектов преступления, предусмотренного ст. 137 УК.

Предложено определения понятий «тяжкие последствия» и «существенный вред». Так, существенным вредом для здоровья в ч. 1 ст. 137 УК являются последствия в виде средней тяжести или легкие телесные повреждения, которые вызывают кратковременное расстройство здоровья или незначительную стойкую утрату трудоспособности, а также отклонения в нормальном душевном, моральном, физическом, психосексуальном, этическом, психическом развитии ребенка. Тяжкими последствиями в составе преступления, предусмотренного ч. 2 ст. 137 УК, являются тяжелая болезнь, средней тяжести телесные повреждения, причиненные более, чем двум детям, легкие телесные повреждения, которые могут вызывать кратковременное расстройство здоровья или незначительную стойкую утрату трудоспособности, более, чем у десяти детей, тяжкие телесные повреждения или причинение необратимого вреда нормальному душевному, моральному, физическому, психосексуальному, этическому, психическому развитию ребенка, заражение неизлечимой болезнью, самоубийство.

Кроме того, уточнено понятие момента начала жизни человека, который определен как момент появления возможности непосредственно влиять на тело рождающегося ребенка. Предложено разграничивать указанное понятие с понятием момента начала уголовно-правовой охраны жизни и здоровья ребенка от ненадлежащего исполнения обязанностей по охране жизни и здоровья – с

момента рождения живого ребенка, то есть после полного его отделения от тела матери.

Аргументировано, что легкие телесные повреждения, которые вызывают кратковременное расстройство здоровья или незначительную утрату трудоспособности, в случаях неисполнения или ненадлежащего исполнения обязанностей по охране жизни и здоровья детей, являются существенным вредом.

Уточнены критерии разграничения преступления, предусмотренного ст. 137 УК, от деяния, предусмотренного ст. 140 УК, в соответствии с чем должно учитываться, что медицинский или фармацевтический работник может нести ответственность за неисполнение или ненадлежащее исполнение обязанностей только по ст. 140 УК. Неисполнение или ненадлежащее исполнение функций по охране жизни и здоровья детей следует разграничивать с деяниями, предусмотренными ст. 135 УК и ст. 166 УК, по непосредственному объекту, субъекту и субъективной стороне. Нормы ст. 367 УК и ст. 137 УК соотносятся как общая и специальная. Преступление, предусмотренное ст. 271 УК, разграничивается с рассматриваемым деянием по объекту посягательства.

Разработаны предложения по усовершенствованию законодательства и практики его применения.

Ключевые слова: несовершеннолетние, дети, обязанности по охране жизни и здоровья, объективные признаки ненадлежащего исполнения обязанностей по охране жизни и здоровья детей, субъективные признаки ненадлежащего исполнения обязанностей по охране жизни и здоровья детей, квалификация преступления, разграничение преступлений.

SAMMARY

Braylovskaya A.I. Criminal and Law qualification of imperfect performance of obligations in regard to life and health protection of children. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Law sciences. Speciality 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Penitentiary Law. – The National University of Odesa Law Academy, Odesa, 2012.

The paper deals with gender, aspectual and direct objects of imperfect performance of obligations in regard to life and health protection of minors. The author revealed the notion of the very beginning of criminal and law protection of child's life and health from imperfect performance of obligations by the obliged person in regard to their protection. The signs of objective side of the investigated crime were analyzed as well as features of a special object of action specified in article 137 CC were determined and interpreted. The content of a guilt of the person who is obliged to protect life and health of a child and the reasons of a crime were cleared up.

The criteria of differentiation of the crime specified in article 137 CC and the actions specified in article 140 CC were made more accurately. According to them it

should be taken into account that a medical or pharmaceutical worker can bear the responsibility for non-performance or imperfect performance of functions just due to article 140 CC. Non-performance or imperfect performance of functions in regard to life and health protection of children should be differentiated with the actions specified in articles 135 CC and 166 CC due to a direct object, subject and a subjective side. The norms in articles 367 and 137 CC are correlated as general and special ones. The crime specified in article 271 CC differs from the investigated action due to an object of encroachment.

The particular attention was paid to necessary criminalization of harming not only health, physical or psychic development of a child, but harming which causes defects in normal spiritual, psychosexual, psychic, moral and ethical development of a child.

The author worked out propositions to perfection of legislation and practice of its application.

Key-words: minors, children, life and health protection, objective signs of imperfect performance of obligations in regard to life and health protection of children, subjective signs of imperfect performance of obligations in regard to life and health protection of children, qualification of crime, differentiation of crimes.